

Gereblyés László: MÉG TOVÁBB!

Számos verskötet, szociográfiai tanulmány és műfordítás-gyűjtemény után új állomáshoz érkezett ez a gazdag és sokoldalú életmű. Egy négy évtizedes költői munkásság legjavát magába foglaló verseskötet megjelenése mindenképpen jelentős esemény, s különösen az, ha szerzője a negyven esztendő alatt töretlen hittel és lelkesedéssel szolgálta „versei tüzével” és tetteivel a legszebb eszmét, cselekvő részesként végigkísérve a magyar szocialista irodalmat annak gyermekkorától egészen felnőtté válásáig, a remélt diadalról a beteljesült győzelemig.

Gereblyés László költészete újabb tanúbizonysága annak, hogy ez a költőnemzedék szükségszerűen járta meg azt a fejlődési utat, amely harcos-deklaratív, közvetlenül agitatív költészettől fokozatosan jutott el a belsőbb áttételű kommunista líraisáig, még akkor is, ha mint ő, elsődlegesen lírai alkotó. A húszas évek magyar társadalmi helyzete azonban, az „új harci dalt áhít szomjún a nép” követelményének felismerése, s egyben a magyar szocialista költészet belső érése erre kényszerített. (József Attila is megjárta ezt az utat.)

A helyesen felismert feladatok a *Peroratio*-ban fogalmazódnak meg költői programmá: „Költő, ne játssz most hímes, szép szavakkal... Próféta légy most, szüntelen haraggal / verd, verd a néped igazabb felé”. A megvalósulás a *Röplapok* ciklus, mely címéhez méltóan csupa magas hőfokú felszólítás, sürgetés a forradalmi tetre.

Ez az izzás, ez a szenvedély akkor is jellemzője marad Gereblyés költészetének, amikor intímebb témákról ír. És hogy mennyire elválaszthatatlan nála közélet és magánélet, arra szerelmi költészete a legigazabb tanú. Nem úgy, hogy a „csókjaid úgy hordom, mint vértet a hősi csatán” érzése, a szerelemnek a harcokban való helytállást segítő ereje jut kifejezésre nála (bár kisebb mértékben ez is megtalálható), hanem szerelmes verseinek

többértelműségével. Számos költeménye van, amelyben nem lehet pontosan elhatárolni, hogy a szerelmes szó egy nőhöz szól-e vagy Párizshoz, vagy a párthoz, vagy a proletárdiktatúrához, és éppen ez a sokféle értelmezhetőség mély asszociálás adja varázsos erejüket. (Legszebb példa erre a *Szerelem* c. költemény.)

Ha mottót keresnénk a versekből a kötethez, alighanem ezek a sorok lennének legtalálóbba: „Köszömlén a szívem Több, mint harminc éve.” 1956 novemberében írta ezt a költő, a hitet és jellemet annyira próbára tevő napokban. Lírájának művészileg is egyik legkiemelkedőbb csúcspontját jelentik azok a versek, amelyek ekkor születtek: *Kérdések*, *Hűség*, *Gulliverhez*, *Nézzétek, emberek!* és még sok más költemény is, megrendítő erővel és szépséggel ötvözve össze aggodalmat és reményt, gyűlöletet és szeretetet, de rendíthetetlenül az eszméhez való hűség jegyében. Azt hiszem, nem tévedek, ha azt mondom, hogy az ellenforradalom napjainak kommunista eszmeiségű élményvilága Gereblyés László lírájában fejeződött ki leghívebben és legművészebben.

Számos méltatója megállapította már — helyesen —, hogy költészete tartalmában és formájában egyaránt változatos, sokrétű. Külön is megérdemelné a figyelmet lírájának külföld-ihlette rétege, háborúellenes költészete, mégis csak egyet ragadunk ki ebből a tematikai gazdagságból: a korunk kommunista harcosának, emberének érzésvilágát szűkebb értelemben kifejező verseket.

A töretlen hit és hűség nem készen kapott ajándék, hanem szinte nap mint nap megharcolt belső küzdelem eredménye, és éppen ezért megingathatatlan:

Van úgy, hogy sebet kapsz harcainkban...
Hogy véred már-már szerteszt csorog...
(De mennyi szépség van a harcainkban!
Majd megcsodálják jövődő korok.)

Van úgy, hogy árnyékká válsz
napjainkban,
Keresztülnéznek rajtad — társaid.
(Ne bánd, meglátod tán még napjainkban,
Ámulva nézik széttárt szárnyaid.)

Van úgy... Ó, van, hogy karjainkba
zárva,

Elszenderül a Kedves, a jelen...
S nem látja, érte hullunk el csatázva,
Tán azt se tudja, mi a szerelem.

Ez a legfinomabb szubjektív rezdülésekre is figyelő költői magatartás adja tollára a kötet legmeggrázóbb emberi vallomását, a *Villamost*, a „véhedeft forradalmár” és a változó idő konfliktusának szép dokumentumát.

Régi igazság, hogy egy-egy válogatott versgyűjtemény mindig a költők újra felfedezését eredményezi. Így van ez Gereblyés Lászlónál is. Értékes, magas színvonalú szocialista lírát ismertünk meg költészetében — újólag s remélhetőleg végérvényesen, olyant, amely — hogy kötetének szinte szimbolikus jelentésű *Ablak* c. záróversét idézzük —

Tért nyit a szemnek,
Képzületnek
A szárazvillámú
Kápráztató világba.

(*Szépirodalmi Könyvkiadó, 1964.*)

VÖRÖS LÁSZLÓ

Goda Gábor: ÖRDÖGTÁNC

A Goda-novellák vizsgálatánál szembevetűnő a témaválasztás zárt köre. Egyik kritikusa pl. fővárosi írónak nevezte Godát. Ez a zártkörűség kétségtelenül létezik, nem nevezhető erénynek, hiányt csak akkor vehetünk az író szemére, ha hallgat korunk legjelentősebb kérdéseiről.

Az első figura, akit ezekben az írásokban megfigyelhetünk, a kisember, és az első szerep, a lázadás. Nulla Lajos börtönnek érzi megszokott életét. Lázad, és elmegy a bordélyházba. Titanovich Leó, zenekari dobos Tosca áriájának kellős közepén vág bele a nagydobba. Az első hős útja csúfos hazafutással végződik, a másodiké pedig hatástalan marad, nem dől össze semmi, a hős pedig belehalt a sikertelenségbe.

A lázadó kisember története tovább folytatódik, némi változtatással. Titanovich Leó név- és sorstársa, Fülöp, már lázadni sem akar, csak meg akarja magát védeni az esetleges megaláztatásoktól. Ezért hord revolvert magánál harminc éve. Aztán nem tudja megvédeni magát, meghal egy otromba óriás pofonjától. Éppúgy tehetetlen egy másik otromba óriással a *Cirkusz* hőse, akit megaláznak a nevetések, mert nem tudja kivágni, hogy mennyi hatvannégyeszer hatvannégy, és nem meri megismogatni az oroszánt, általában úgy vi-

selkedik, mint egy hétköznapi ember, és végül az otromba óriás, az erőművész, a tenyerén viszi körbe a porondon, és senki sem sajnálja. De ugyanez a hős az, akit egy szabadon hagyott hatalmas házörző kutya kerget vissza volt szeretőjéhez a szakítás után.

Máshol is ismétlődni látjuk ezt a motívumot. Gordiánt a nagy célja érdekében saját maga által feltámasztott oroszlán eszi meg. Gordon vágyai összeütköznek istenével. „Jó. Rendben van” — jelenti ki végül — „Neked jelképre van szükséged. Nekem fűszerüzletre. Úgy látszik, ezen nem lehet segíteni.”

Goda Gábor korai elbeszéléseiben a polgár ír önmagáról. Pontosabban az intellektuális humanitás magaslatára fellépett polgár néz vissza közönséges önmagára. A polgár még polgári szemmel senben túlzottan szép. Korunkra már különben is elvesztette heroikus vonásait. Igen alkalmas szatíraalany.

A polgár előszeretettel végzi az isteni teremtés folyamatát. Saját képére és hasonmására megteremti az Örök Embert. Ez az örök emberi Godánál azonban már nem valami nagy és csodálatos, hanem mosolyognivaló. Örök emberi erények helyett inkább az örök emberi hibák kerülnek terítékre. A kisebb részben szereplő erények is csak groteszk formát öltve jöhetnek számításba. Pi.